

ЕКОНОМСКЕ ПОСЛЕДИЦЕ ТЕРОРИЗМА У ЗЕМЉАМА ЈУЖНЕ АЗИЈЕ

Наташа Миленковић*

Мегатренд универзитет, Факултет за међународну економију,
Београд

Бројни и разноврсни утицаји тероризма на економију анализирани су на примеру земаља Јужне Азије. За сваку земљу објашњени су специфични механизми негативних утицаја терористичких активности на привреду. Наведени су подаци о обиму страних директних инвестиција, материјалној штети, издацима за безбедност и друго и доведени у везу са интензитетом терористичких активности. Значајне разлике у обиму и врсти утицаја тероризма на привреде тих земаља последица су, између осталог, разлика у односу њихових влада према том проблему.

Кључне речи: *Јужна Азија, тероризам, стране директне инвестиције, финансирање тероризма*

Увод

Ратови, политичко насиље и политичка нестабилност несумњиво значајно негативно утичу на привреде земаља у којима се догађају. Ипак, утицај тероризма на економију често се занемарује због везивања те појаве искључиво за људске жртве и повремену материјалну штету. Тако бројни механизми којима се терористичке акције претварају у економске губитке остају незапажени.

Материјална штета, директна и индиректна, начињена у терористичким акцијама често није занемарива. Трошкови за поправку или изградњу уништених објеката, као директна штета, само су један сегмент укупне материјалне штете. Наиме, постоји и индиректна штета, која оптерећује привреду земље годинама и деценијама пошто се санира директна материјална штета. Уништавањем инфраструктуре, која је омиљена мета неких терористичких организација, онемогућен је транспорт, због чега долази до заостајања у производним процесима. У ситуацијама када су сукоби учестали, производња може да буде потпуно физички онемогућена.

Важнији од материјалне штете, директне и индиректне, јесте утицај тероризма на алокацију производног капитала. То је такође индиректна штета, али није материјална, па се мора посматрати као посебан облик. Због великог ризика и неизвесности, природно долази до слабијег интересовања инвеститора (домаћи и страни) за улагање у привреду угрожене земље. Промене у интензитету тероризма могу да доведу до крупних промена у кретању капитала у глобалној економији, због чије све веће отворености међународни инвеститори могу релативно лако да промене одредиште

* Др Наташа Миленковић је доцент на Факултету за међународну економију, nmilenkovic@megatrend.edu.rs.

свог капитала. Недостатак инвестиција, даље, може да доведе до тога да привреде тероризмом угрожених земаља имају веома успорен раст и развој. Са тим је повезано и урушавање специфичних привредних делатности, као што је туризам.

У нестабилним политичким условима обично процвета криминал, који у великој мери може да промени токове новца у једној земљи. Са криминалним активностима је повезано и финансирање тероризма, што има повратне ефекте на економску, политичку, безбедносну и социјалну структуру сваке земље. Наиме, уколико није финансиран искључиво из иностранства, тероризам разним механизмима и каналима црпи огромна средства из земље. У терористичким активностима се троши једна од најскупљих роба на свету – оружје, а у финансијском погледу не треба занемарити ни организовање кампова, набавку транспортних средстава и трошкове обуке терориста.

Финансирање тероризма је у новијој историји постало и један од најактуелнијих глобалних проблема. Реч је, пре свега, о производњи наркотика у азијским земљама који налазе пут ка европским потрошачима и, с обзиром на обим средстава (сматра се да су у питању милијарде долара), значајно утиче и на глобалне токове новца.

Наведени механизми утицаја тероризма на економију морају се анализирати емпиријски, и то на примеру неколико земаља, због потребе за бројним компарацијама. За усвајање релевантних закључака о утицају тероризма на економију требало би да се истраже разлике у интензитету тог утицаја и узроци тих разлика. Такође, требало би да се утврде и могућа решења која би произишла из примера земаља које су имале извесног успеха у решавању тог проблема.

Мада је у садашње време Блиски исток прва асоцијација на реч тероризам, тај регион није погодан за анализу утицаја тероризма на економију. Наиме, привреде тог региона су и без тероризма нестабилне, изложене честим шокovima због ратова и сукоба, наглих промена цене нафте (од које су привреде зависне) на светском тржишту, повремених санкција међународне заједнице итд., тако да није могуће изоловати тероризам као фактор и анализирати његов утицај на привреде. Друго, када се говори о губитку интересовања инвеститора, тај регион такође није добар пример. На Блиском истоку су скоро све инвестиције усмерене у експлоатацију нафте и гаса, које инвеститори не могу по жељи да премештају у друге земље када се повећа степен ризика.

И многе европске земље – Шпанија, Велика Британија, Француска, Русија итд., на удару су терориста, што њиховим привредама наноси значајну материјалну штету, односи велика финансијска средства за безбедност и доприноси стварању неповољног окружења за инвестирање. Ипак, те земље не трпе тако значајне штете од тероризма да би се могао измерити утицај на њихове привреде у целини, тим пре што је реч о богатим земљама.

С обзиром на наведено, за анализу утицаја тероризма на економију веома добар пример је регион Јужне Азије. Једно од обележја које га чини интересантнијим простором за проучавање јесте разноврсност типова тероризма. На пример, у Пакистану и Авганистану доминира исламски тероризам, али га има и у Индији и Бангладешу. Сепаратистички тероризам прави озбиљне безбедносне, политичке и економске проблеме Шри Ланци и Индији, а екстремно левичарски (идеолошки) – Индији и Непалу. Друго, то је релативно компактан простор, што омогућује компарацију појава, проблема и решења у земљама које су изложене терористичким акцијама.

Све земље Јужне Азије трпе економске последице тероризма на својој територији на неки од описаних начина. Извесно је да су то најсиромашније земље на свету, али се не може утврдити да ли је сиромаштво само последица или и узрок појаве тероризма.

Земље у том региону које могу да послуже као основа за анализу утицаја тероризма на економију јесу Индија, Пакистан, Непал, Бангладеш и Шри Ланка. Тероризма има и у Бутану, али не у значајнијем обиму. Јужној Азији припада и Авганистан, али како је та држава више деценија поприште међународних и унутрашњих сукоба везаних за исламски тероризам, потребно је обимно истраживање тих утицаја на економију. Осим тога, у Авганистану је готово уништена привреда (бар делови који нису везани за криминалне активности), што у великој мери онемогућава мерење утицаја тероризма.

Индија

Индија је велики мозаик народности, језика, културе и религије. Унутрашње нестабилности које произилазе из тих различитости додатно су искомпликоване наслеђеним међународним границама из колонијалног периода које раздвајају припаднике исте етничке групе, што чини окосницу регионалних неслагања и сепаратизма.

Привреда Индије у последње две деценије остварује изузетно брз економски раст, али он није праћен пропорционалним развојем. Разлог је углавном то што индијску економију оптерећује деловање бројних и разноврсних терористичких група. Наиме, у Индији делују исламски, маоистички и тамилски терористи.

Сепаратистички покрети у северозападној држави Џаму и Кашмир, али и у удаљеним и неразвијеним регионима североистока, оптерећују све сегменте друштва и стварају међународне тензије са суседним Пакистаном, Бангладешом, Бутаном и Непалом. Већ годинама напади гранатама и бомбама који су усмерени против цивилног становништва спадају у уобичајена збивања у Индији, посебно у области Кашмира. Према подацима о броју жртава Министарства унутрашњих послова Индије,¹ у покрајинама Џаму и Кашмир у последње две деценије страдало је 13.775 цивила и 4.690 припадника оружаних снага (жртве међу терористима нису урачунате). Према америчким изворима,² у пакистанском делу Кашмира постоји чак 70 исламских милитантних кампова у којима се за деловање на територији Индије обучава око 3.000 терориста.

Тамилски тероризам је настао и делује у индијској држави Тамил Наду, која се налази на југоистоку државе. *Тамилски тигрови* (*The Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE*), најопаснија тамилска терористичка организација, у ствари потичу из суседне Шри Ланке.

По обиму економске штете коју наносе, издвајају се маоисти. Исламски терористи имају сличне мете, али је штета коју причињавају маоисти неупоредиво већа. Донедавно су изводили честе акције бомбардовања железнице и путева, саботаже телекомуникационих система и аеродрома и напада на финансијске циљеве, што узрокује озбиљну штету у економском расту Индије.

Екстремну левицу, која данас делује у региону Јужне Азије, представљају партије и разне организације с различитим варијантама маоизма у идеолошкој основи и методологији. Као ригидна, екстремно левичарска политичка идеологија, маоизам поново улази на светску позорницу иако је тај концепт напустила чак и Кина. Може се закључити да је то покушај повратка левнице, у великом стилу, кроз једну од значајнијих економских сила света – Индију.

¹ Годишњи извештај Министарства унутрашњих послова Индије 2009–2010, [www.mha.nic.in/pdfs/AR\(E\)0910.pdf](http://www.mha.nic.in/pdfs/AR(E)0910.pdf)

² Извештај CRS-a (*Congressional Research Service*) Америчком конгресу, К. Alan Kronstadt, Bruce Vaughn, *Terrorism in South Asia*, Congressional Research Service 2005

Маоистичке организације су груписане у Револуционарни међународни покрет – *RIM*,³ и имају најјаче упориште у земљама Јужне Азије. Своје циљеве спроводе оружаном борбом, нарочито у Индији, Бангладешу и, донедавно – Непалу.

Организација милитантне маоистичке оријентације у Индији је Комунистичка партија индијских маоиста – КПИМ. Она представља маоистичке принципе и, још значајније, маоистичке методе. Формирана је 2004. године спајањем Комунистичке партије Индије – Групе за народни рат, и Маоистичког комунистичког центра, а своје деловање је проширила на више од половине територије Индије. Припадници те странке се називају и накалити (или наксалити), по маоистичкој побуни сељака у месту Накалбари у западном Бенгалу 1967. године. Странка се бори против савременог полуколонијалног система и неоколонијализма у свету, али и против полуфеудалног система који још увек постоји у Индији. Њени циљеви би се могли сматрати хуманим и племенитим када њихово остваривање не би било везано искључиво за насиље. Начин спровођења те револуције најбоље је објаснио генерални секретар Централног комитета. У саопштењу од 14. октобра 2004. објаснио је спровођење револуције као „оружани аграрни револуционарни рат“, тј. као спровођење циљева „дуготрајним оружаним преузимањем власти у градовима при чему села представљају базу из које се делује“.⁴

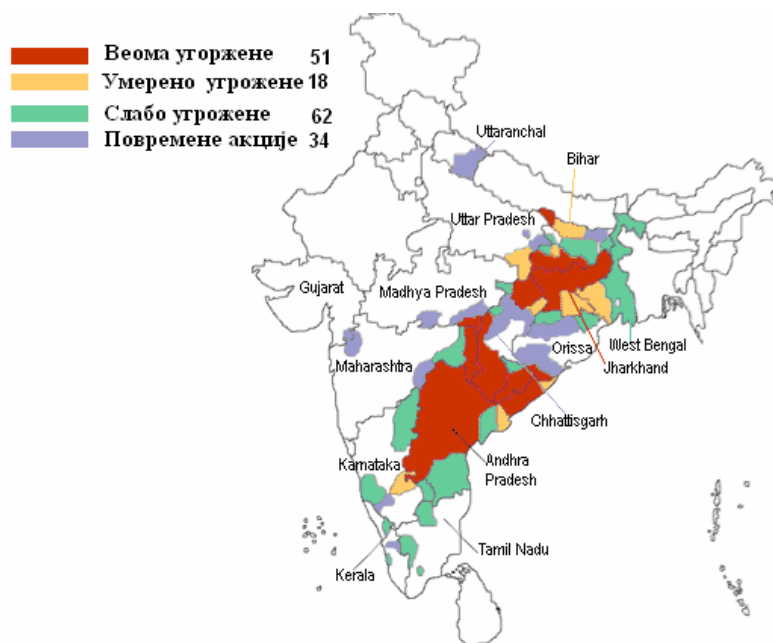
Индијска влада, која сматра да су накалити „највећа претња унутрашњој безбедности“ Индије у њеној новијој историји, забранила је рад КПИМ као терористичке странке због организовања масовних убистава као средства за ширење своје идеологије. Међутим, маоистички терористи су присутни у 23 од 28 индијских држава, али за сада своје акције изводе у десетак. Тај простор, приказан на мапи 1, назива се и „црвени коридор“.

Убрзани раст који Индија остварује заснован је на глобализацији. Наиме, већи део привреде почива на неколико већих градова, који генеришу стране инвестиције кроз извоз. Индијски велики градови, као што су Мумбај, Бангалор и Калкута, имају витални економски значај. У њима живи више од 30% становника Индије (око четири стотине милиона). Мумбај, најважнији комерцијални град Индије, остварује 60 % промета и доноси 40% укупних прихода од пореза на доходак. Међутим, ти градови имају проблем пропадања инфраструктуре и превелике популације, што знатно угрожава индијску привреду, која у последњој деценији остварује изузетно брз раст. Зато је инфраструктура једна од главних мета маоистичких терориста у Индији. Акције терориста усмерене су на блокаде главних ауто-путева и саботаже аутобуса, возова и далеководова, због чега ти милионски градови често остају потпуно блокирани.

Маоисти су идеолошки против глобализације, економске неједнакости, развоја уопште и, посебно, против мултинационалних корпорација. Од 2001. године изводе маоистичке нападе на мултинационалне корпорације у Индији, од којих је најпознатије било бомбардовање Кока-Коле. Будући да Индија нема контролу над својом територијом, страни инвеститори такву ситуацију тумачи као погоршавање инвестиционе климе из године у годину.

³ Револуционарни међународни покрет (*Revolutionary Internationalist Movement – RIM*) јесте интернационална комунистичка организација која заступа политичку варијанту марксизам–лењинизам–маоизам. Основан је 1984. године.

⁴ Joint Press Statement Upon the Merger of MCCI and CPI-ML (People's War) and the Founding of the Communist Party of India (Maoist), Oct. 14, 2004., www.bannedthought.net/India/CPI-Maoist-Docs/index.htm

Мапа 1 – Области у Индији угоржене активностима накала
(Извор: South Asia Terrorism Portal)

Области које су угоржене накалским тероризмом уједно су најсиромашније индијске државе. То је, с једне стране, узрок незадовољства владом и основ побуне, али се, с друге стране, може тумачити и као последица сталних терористичких активности. Иако се залажу за побољшање животних услова људи које тврде да представљају, накалити пружају отпор сваком покушају Владе да развије економију у тој области.

Неразумевање и неповерење између накалита и Владе често доводи до парадокса да Влада не може да обезбеди сигурност без развоја неопходне инфраструктуре, јер су области под контролом накалита географски одсечене од главних привредних и политичких токова. С друге стране, инфраструктура не може да се обезбеди без потребне сигурности. Накалити константно саботирају путеве постављањем импровизованих експлозива или их, једноставно, прокопавају тако да онемогуће сваки транспорт. Иако је јасно да без саобраћаја није могућ економски, нити било какав други развој одређене области, накалити путеве виде као начин да Влада пошаље своје оружане снаге на њихову територију.

Према подацима Министарства унутрашњих послова, маоистички напади на економске мете повећани су са 71 у 2006. на 80 у 2007. и 109 у 2008. години,⁵ а према подацима за 2009. и 2010. годину које је дао *South Asia Terrorism Portal*,⁶ у

⁵ Министарство унутрашњих послова Индије, www.mha.nic.in, Annual Report 2006–2007, Annual Report 2007–2008, Annual Report 2008–2009.

⁶ South Asia Terrorism Portal, <http://www.satp.org/>

2009. години било 92, а до краја јула 2010. чак 58 напада на привредне циљеве. Подаци о материјалној штети која је учињена у тим нападима доступни су до 2006. године, када је министар унутрашњих послова званично објавио у годишњем извештају⁷ да је штета од 116,7 милиона индијских рупија (око 2,6 милиона америчких долара) коју су нанели маоисти у првих шест месеци те године двоструко већа него у читавој 2005. години, када је износила 57,1 милион рупија (1,27 милиона долара), док је у 2004. години износила 64,7 милиона рупија (1,44 милиона долара).

Према подацима SATP,⁸ удвостручио се број маоистичких напада на имовину железнице: са 30 у 2008. на 58 у 2009. години, али се у односу на претходни период и није битно променио. У 2007. години било је 56 таквих напада. Те године, током „економске блокаде“ коју су организовали маоисти, железница је претрпела губитке од 38,9 милиона рупија. До јула 2010. већ је било 10 напада на индијску железницу.

Путеви су такође често на мети маоистичких терориста. Највећи губитак у том сектору нанели су одлагањем гигантског пројекта PMGSY, којим је била предвиђена изградња 441 пута. Наиме, у јануару 2009. ресорни министри су изјавили да нису у могућности да реализују пројекат јер је већи део путева на територији коју контролишу маоисти.⁹

Број напада на базне станице мобилне телефоније у 2008. години, према подацима Министарства унутрашњих послова,¹⁰ износио је чак 43, а у 2009–40 напада, мада је у претходном периоду било од пет до осам таквих напада годишње. Приватни мобилни оператери изгубили су само једну базну станицу у том периоду, али је материјална штета износила 146, 4 милиона индијских рупија, а имали су и значајне пословне губитке.

Сектор енергетике је такође доста погођен саботажама маоиста. Године 2007. маоисти су дигли у ваздух три генератора индијске електро компаније *Essar Power* у Нарајанпуру и направили штету од око 20 милијарди индијских рупија. Шест дистрикта је недељу дана било без струје, а услед недостатка струје начињена је и велика штета комуникационим системима, железничком саобраћају и рудницима угља у том крају. Велику штету трпи и рударство, посебно у индијским државама Ориса, Чатисгарх и Џаркханд. У њиховим рудницима маоисти често изазивају хаварије подметањем експлозива и убијају челне људе компанија или политичаре који подржавају велике инвестиционе пројекте у том сектору.

Један аспект негативних ефеката тероризма на економију специфичан је за Индију: управо је област под контролом маоиста најбогатија природним ресурсима. Коридор има неексплоатисане минерале, шуме и велике хидроенергетске потенцијале. Држава Ориса, на пример, има 60% индијских резерви боксита, 25% угља, 28% руде гвожђа, 92% никла и 28% резерви мангана.

У Индији је и пре маоиста постојала подела на заостали, сировински, источни део и нешто напреднији запад, који су деценијама чак били у сукобу. Зато стални покушаји индијске владе да у тој области оствари економски развој, који држава приказује као бригу о уједначеном регионалном развоју, могу да се протумаче и као жеља државе да

⁷ Министарство унутрашњих послова Индије, www.mha.nic.in, Annual Report 2005–2006.

⁸ Singht, Ait Kumar, India: Maoists Targeting Economy – South Asia Intelligence Review, June 2010.

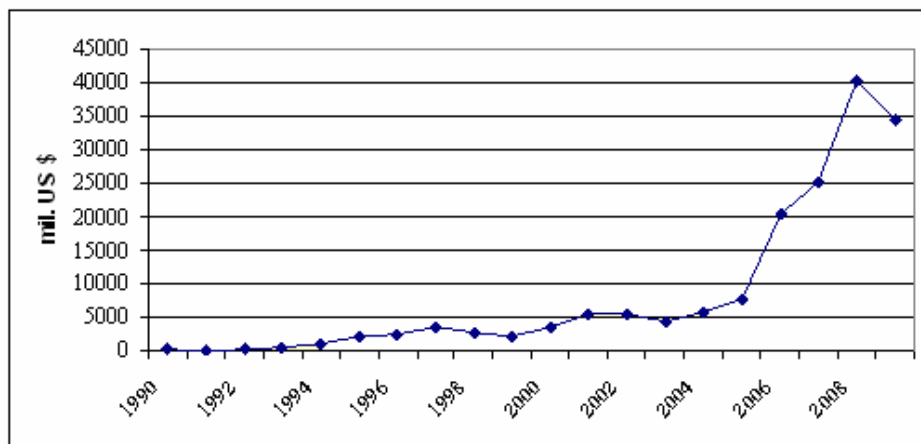
⁹ Исто.

¹⁰ Министарство унутрашњих послова Индије, www.mha.nic.in, Annual Report 2005–2006, Annual Report 2006–2007, Annual Report 2007–2008, Annual Report 2008–2009.

приступи сировинама. Вероватно је искоришћавање те области у претходном периоду изазвало сумњу накалита у добре намере индијске владе (да помогне развој те области). Домаће становништво верује да се новим пројектима не би обезбедио значајан број радних места, већ да би, можда, били само изговор за отимање земље од сељака без адекватне надокнаде. У прилог тој сумњи је и чињеница да се индијска влада највише бави побуном накалита у областима које су најбогатије резервама угља. Разлог је то што је електрична енергија за снабдевање индијске привреде и становништва у највећој мери заснована на угљу. Будући да је Индија ушла у фазу убрзаног индустријског раста пре десетак година, потребе за енергијом су све веће, а 85% индијског угља налази се у пет индијских држава које су под контролом накалита.

Решавање тог проблема је неопходно јер постојеће стање штети обема странама, а штета се повећава из дана у дан. С једне стране, индијској индустрији недостају енергенти и мора да их увози, док области под контролом накалита, с друге стране, тону све дубље у сиромаштво. Једино решење је успостављање дијалога и грађење поверења између индијске владе и побуњеника. Према неким аналитичарима који се баве геополитичким проблемима Индије,¹¹ једина могућност да се реши тај проблем јесте да централна влада, или страни инвеститори, плаћају земљиште у тој области директно накалитима. Тако накалити не би стајали на путу покушајима да се тој области обезбеди какав-такав економски помак, а своју безбедност би очували тако што би добијени новац могли да употребе за организовање још веће оружане снаге. Тако би могли успешно да се бране (у случају потребе) од индијске полиције у окружењу које не би било одсечено од остатка земље и које би имало путеве и осталу потребну инфраструктуру. Иако препорука за пружање прилике терористичким групама да се даље наоружавају делује нерационално, то је, изгледа, једини пут за решавање пат-позиције у коју су запали односи између индијске владе и накалитског покрета.

Графикон 1 – Стране инвестиције у Индији (1990–2009)

(Извор: UNCTAD)

¹¹ Fred Burton and Ben West, *A Closer Look at India's Naxalite Threat* STRATFOR

Значајно је да, без обзира на проблеме изазване терористичким деловањем, укупне стране инвестиције у Индији константно расту. Страни инвеститори често одустају од неког одређеног посла у области која је на мети терориста, али интересовање за улагање у индијску привреду не опада. На графикону 1, сачињеном према подацима UNCTAD-а,¹² јасно се уочава убрзани непрекидан раст СДИ од 2005. до 2009. године. Велики пад инвестиција у 2009. години забележен је у свим земљама света као последица светске финансијске кризе која је захватила највеће инвеститоре, али не опада интересовања за индијску привреду.

Непал

Непал је једна од најсиромашнијих држава света. Према БДП – *per capita* (брuto домаћи производ по глави становника) то је 166 земља у свету са свега 452 америчка долара годишњих прихода по становнику.¹³ Привреда је скоро потпуно заснована на пољопривреди. Чак 76% радне снаге запослено је у тој делатности. Због великог сиромаштва, Непал прима значајну финансијску помоћ од Индије, а затим и од Јапана, Кине, Европске уније и Сједињених Америчких Држава. Један од узрока распрострањеног сиромаштва, слично као и у другим земљама у развоју, јесте неравномерна дистрибуција друштвеног богатства. Према подацима Светске банке, најсиромашнијих 10% Непалаца располаже са 2,6%, а најбогатијих 10% са 40% друштвеног богатства.¹⁴

Тероризам је такође важан узрок сиромаштва у Непалу. Маоизам у милитантном облику значајна је политичка струја у тој земљи и постоји опште мишљење да су узроци за то везани превасходно за социо-економске факторе: управљање је засновано на корупцији великих размера и веома је распрострањено сиромаштво. Маоисти су искористили те околности и остварили нагли успон и све већи број присталица захваљујући оправданој критици владе. У почетку милитантни маоисти Непала нису били посебно активни. Пре новембра 2001, када су пропали преговори између маоиста и краља и када је дошло до грађанског рата, за пет година је убијено око 2.700 људи. Међутим, само у периоду између новембра 2001. и октобра 2002. године било је 4.366 жртава маоистичког тероризма.

Постоје процене¹⁵ да Непал годишње губи 8–10% ВDP због побуњеничких акција маоиста. На мети непалских терориста су чешће инфраструктурни објекти него људи, посебно унутрашња трговина и развојне активности, јер се непалски маоисти, слично индијским, противе савременом развоју. Због тога многе руралне области ретко имају струју и телефонске линије. Скоро 2.000 школа,¹⁶ најче-

¹² UNCTAD, unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89

¹³ Листа Светске банке, web.worldbank.org

¹⁴

web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/SOUTHASIAEXT/0,,contentMDK:21160796~pagePK:146736~piPK:146830~theSitePK:223547,00.html

¹⁵ Manish Tapa, *Evolution of Maoism in Nepal: Understanding Maoist Insurgency from Wider Perspective*, Panorama, Global online publication 2005.

¹⁶ По подацима из 2005. године, наведено у: Manish Tapa, *Evolution of Maoism in Nepal: Understanding Maoist Insurgency from Wider Perspective*.

шће приватних, а често и домови здравља, повремено је затворено због немогућности снабдевања. Због распрострањеног страха од маоиста, али и од снага безбедности (јер су цивили честе жртве њихових међусобних обрачуна), као и због смањених економских могућности, више од пола милиона људи напустило је своја сеоска домаћинства и избегло у малобројне непалске градове, углавном у Катманду, или чак у Индију.

На најосновније потребе народа у Непалу не обраћају пажњу маоисти (као опозиција или у периодима власти), као ни ројалисти док је Непал био краљевина, а садашње коалиционе снаге, чини се, немају капацитете да поправе економску ситуацију у тој земљи. Веома лоши социо-економски услови постају све гори због сталног пропадања мировних процеса, па страни инвеститори губе стрпљење и жељу за улагањем. Поред наведених облика утицаја тероризма на привреду Непала, др Упрети¹⁷ наводи још један – борбу против тероризма. Наиме, на рачун контроле тероризма, Влада у Непалу троши огромне своте новца (подаци о томе приказани су у наредној табели).

Табела 1 – Трошкови борбе против тероризма у Непалу
(у млрд. непалских рупија годишње¹⁸)

Година	Војска	Полиција	Укупно	Годишњи раст (%)	% редовних трошкова	% укупних трошкова	% БДП
1997/98	2,68	2,53	5,16				
1998/99	3,03	2,92	5,95	15,3			
1999/00	3,51	3,32	6,83	14,8	19,8	10,3	1,7
2000/01	3,90	5,27	9,1	34,3	21,4	11,5	2,3
2001/02	5,88	7,28	13,16	43,5	27,1	16,4	3,1
2002/03	7,50	7,59	15,09	14,7			

(Извор: Manish Тара¹⁹)

Фондови за социјални развој годинама су претварани у непродуктивне војне трошкове. а пошто се у периоду маоистичке побуне број припадника оружаних снага рапидно повећавао, поред трошкова за наоружање, у потрошњу су улазиле и накнаде за издржавање обимног војног и полицијског кадра. Подаци приказани у претходној табели показују да су се трошкови за безбедност повећали три пута за пет година (са 5,16 на 15,09 милијарди), а додатна средства су углавном преливана из друштвеног сектора (здравство, образовање итд.). У Непалу је у том периоду, заправо, створена ратна економија са свим њеним карактеристикама: илегална трговина, криминализација трговине и транзита, обиље оружја у земљи, посебно лаког наоружања, и мноштво малих наоружаних формација.

¹⁷ Dr Bishnu Raj Upreti, *Nepal: A Tragedy of Triple Conflict*, South Asian Journal, No. 7. 2005.

¹⁸ 1.00 USD = 75.4 NPR.

¹⁹ Manish Тара, *исто*,

Табела 2 – Трошкови безбедности у Непалу (у млрд. РС)

Директни издаци за безбедност и губици	39,63
Владина потрошња за оружје	2,00
Штета настала уништењем инфраструктуре и банака	25,00
<i>Укупни директни трошкови:</i>	66,63
Индиректни трошкови	
Пословни губици због штрајкова и привременог затварања	1,00
Губици настали смањењем броја туриста	11,05
Штета настала губитком људских ресурса	14,04
Губици прихода због премештања предузећа	8,00
Губици настали преливањем из развојних фондова у фондове одбране	12,30
Губитак страних директних инвестиција	6,05
<i>Укупни индиректни трошкови:</i>	52,44
<i>Укупни трошкови:</i>	119,07

(Извор: Manish Tapa)²⁰

У табели је приказана расподела трошкова и цена конфликта у Непалу за период од две године. У трошкове нису урачунати издаци државе од око милијарде за надокнаду губитка породицама маоистичких жртава.

Смањење прихода од туризма, пословни губици због штрајкова, расељавање радне снаге, смањење страних инвестиција, затварање индустријских предузећа и друго веома негативно утичу на непалску привреду. Међутим, подаци из табеле 5 указују да је после 2002, а посебно од 2006. године, уследила тенденција убрзаног опадања терористичких активности у Непалу. После деценије насиља, маоисти Непала су одустали од оружаног насиља и укључили се у легалне политичке токове. На изборима 2008. године Комунистичка партија Непала (маоисти) освојила је већину гласова (120 од 240 директно бираних посланичких места) и постала владајућа политичка партија.

Табела 3 – Жртве левичарског тероризма у Непалу 2005–2009. године

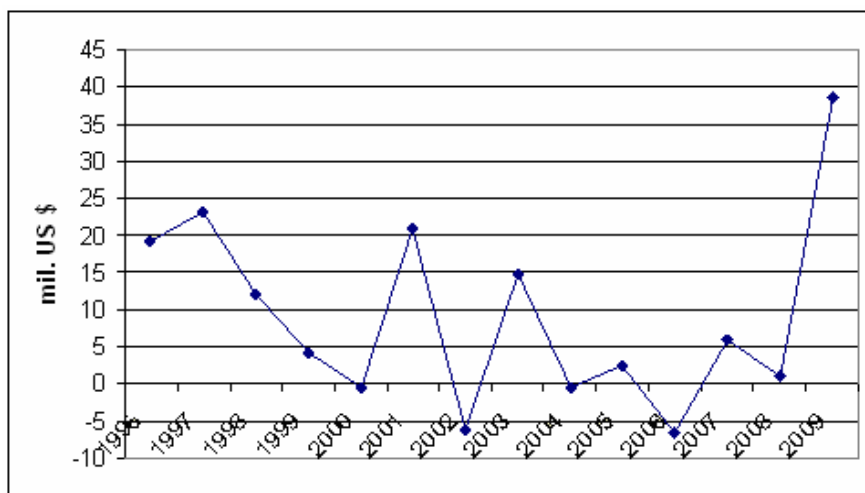
Година	Цивили	Оружане снаге	Побуњеници	Укупно
2000.	18	113	44	175
2001.	50	198	803	1.051
2002.	238	666	3.992	4.896
2003.	214	307	1.584	2.105
2004.	380	481	1.590	2.451
2005.	231	309	1.305	1.845
2006.	61	181	238	480
2007.	59	0	40	99
2008.	55	1	25	81
2009.	35	1	14	50
2010.	9	1	21	31
Укупно	1.350	2.258	9.656	13.261

(Извор: South Asia Terrorism Portal)

²⁰ Исто.

То се потпуно поклапа са токовима страних директних инвестиција, које су у овом периоду у значајном порасту. Инвеститорима, чини се, није посебно важна идеолошка оријентација власти, већ њена стабилност, па је Непал једна од ретких земаља у свету у којој ни у 2009. години СДИ нису опале као последица светске економске кризе.

Графикон 2 – Токови СДИ у Непалу

(Извор: UNCTADstat²¹)

Пакистан

Пакистан је данас једно од најчвршћих упоришта тероризма у свету. Као узроци бујања насилног исламског тероризма наводе се: неписменост становништва (око 54%),²² веома низак стандард као последица слабе привреде, политичка нестабилност и друго. Вероватно сваки од тих фактора има изванредан утицај на стварање амбијента у којем се лакше реализују насилне тенденције у друштву, али су за објашњење узрока тероризма у Пакистану кључна два специфична процеса у ближој историји: рат у Авганистану и радикална исламизација државе.

У рату између Совјетског Савеза и Авганистана Пакистан је имао изузетно велику улогу. Служећи америчким интересима, постао је канал преко којег се Авганистан снабдевао оружјем за борбу против Совјета и авганистанских комуниста. Због умешаност у тај рат Пакистан је имао бројне последице, а многе од њих су довеле до расламсавања унутрашњих насилних конфликата.

²¹ UNCTAD, unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89

²² United Nation Statistic Division, unstats.un.org/unsd/demographic/products/socind/illiteracy.htm

Познато је да је због тог рата у Јужну Азију дошао велики број бораца цихада из свих крајева света. Ти борци, познати као муџахедини, наставили су са насилним активности-ма у Пакистану дуго после завршетка рата. Најпознатија милитантна група данас су талибани. Под њиховом обуком подразумевала се не само војна, већ и верска обука, јер су они били добровољци који су сматрали да воде „свети рат“. По завршетку рата, те школе (кампови) у већини случајева нису распуштене, па талибани данас у самом Пакистану проналазе нове области за које треба ратовати. Према подацима Салима Алија,²³ 1957. године било је око 150 религијских школа за образовање у области исламске идеологије. Сада број тих школа прелази 5.500, при чему је скоро 4.500 школа основано после 1980. године. Половина тих школа (медресе) налази се у провинцији Пенџаб.²⁴

Под утицајем наведена два процеса (рата у Авганистану и исламизације државе) Пакистан је постао плодно тло и за саудијске вехабије,²⁵ који су још екстремнија и најригиднија варијанта радикалног ислама. Сада у Пакистану делује више од тридесет интернационалних терористичких организација, десетак изворних пакистанских (секташке) и четири екстремистичке групе. Све те групе су исламске, али су им циљеви различити.

Током осамдесетих година 20. века створена је комплексна мрежа између авганистанских муџахедина, верских групација у Пакистану и пакистанске државе, која је обилато снабдевана оружјем из САД. Комбинација лако доступног оружја и све бројнијих и све мотивисанијих исламских бораца убрзо је довела до наглог ширења насиља из Авганистана у сам Пакистан.

Производња наркотика као извор финансирања терористичких организација један је од проблема који оптерећују привреду земаља на чијој територији делују наведене терористичке групе. Светско тржиште опијума снабдева се скоро искључиво из земаља јужне и југоисточне Азије. У Авганистанском рату трговину дрогом подржавала је међународна заједница, посебно САД, као привремени извор финансирања авганистанског покрета отпора, а сада је то најважнији извор финансирања многих милитантних група. У Авганистану талибани штите и опорезују производњу опијума. У почетку су само наплаћивали транспорт дроге преко територије под њиховом командом, затим су почели да пружају услуге заштите пошиљки и обезбеђења погона, а сада је сасвим уобичајено да и сами талибански команданти имају своје погоне за производњу хероина. Годишња зарада само авганистанских талибана од тог „посла“ достиже пола милијарде долара, Али то је само мањи део новца који је у оптицају у пословима са опијумом. Највећи део новца зарађују наркокартели, који су углавном стационирани у Пакистану, што има катастрофалне последице по пакистанско друштво. Према подацима УН,²⁶ у Пакистану има 547.000 корисника хероина и 145.000 уживалаца опијума. Кроз Пакистан годишње пролази око 150 тт хероина, што чини чак 40%²⁷ хероина из Авганистана, највећег светског

²³ Saleem H. Ali, *Pakistani Madrasas and Rural Underdevelopment*, p. 89.

²⁴ Детаљи о активностима и класификација медреса у Пакистану у: Saleem H. Ali, *Pakistani Madrasas and Rural Underdevelopment* pp 85–101.

²⁵ Абдул Вехаб, велики реформатор ислама из 12. века, који је укинуо модерне друштвене промене које су тада уведене сматрајући да су стране исламу и његовим коренима. Његова правна решења представљају повратак изворном шеријату.

²⁶ UNODC, *World Drug Report 2010*, p. 40.

²⁷ Исто, p. 22.

произвођача. Око пет одсто од укупне количине дроге која доспе у Централну и Западну Европу потиче из Пакистана.²⁸

Унутрашњим међуетничким напетостима²⁹ додатно је допринео огроман број авганистанских избеглица, које су се од ратних опасности склониле на територију Пакистана и од којих је чак 1,7 милиона³⁰ остало на том простору до данас. Међу државама Јужне Азије Пакистан је држава са највише тероризма, али која улаже најмање напора у његово сузбијање. Зато је веома иронично да од 2001. године Пакистан има водећу улогу у рату против тероризма који су покренуле Сједињене Државе.

Тероризам и екстремизам стварају Пакистану веома сложене проблеме: с једне стране негативно утичу на социо-економску ситуацију у земљи, а с друге стране подржавају даљи развој милитантног понашања. У Пакистану постоји готово 300.000 људи који су тренутно далеко од својих домова јер учествују у борбама на разним ратиштима. Као додатак пакистанском тероризму, у рату против тероризма у Пакистану од августа 2008. погинуло је више од 740 особа у око 80 америчких напада.

Економско стање нације најчешће је тесно повезано с политичком ситуацијом. Године ратова и сукоба уназадиле су пакистанску економију, али су губици које је национална економија претрпела због рата против тероризма већи од губитака насталих током рата против Индије.

Од почетка рата против тероризма, 2001. године, до 2010. године губици привреде Пакистана износили су више од 43 милијарде долара. Највећи део губитака остварен је у периоду 2004–2009. године, чак 35 милијарди долара. Утицај на економију нагло се повећао од 2007/08, када је пакистанска војска почела обимне операције у унутрашњости.

Пакистан је у почетном периоду рата против тероризма остварио убрзан раст БДП због великог обима страних инвестиција, посебно из САД. Стране инвестиције су повећане са 383 милиона америчких долара у 2001. години на 823 милиона долара у 2002. години (графикон 3). Негативне последице рата, као што су опадање стопе раста БДП, смањење инвестиција (домаћих и страних), незапосленост, инфлација, опадање прихода, повећање каматних стопа и цена, несташице струје, застој у секторима производње и услуга и друго, дошле су до изражаја тек неколико година касније.

Графикон 3 – Раст БДП Пакистана (у %)

²⁸ Исто, р. 55.

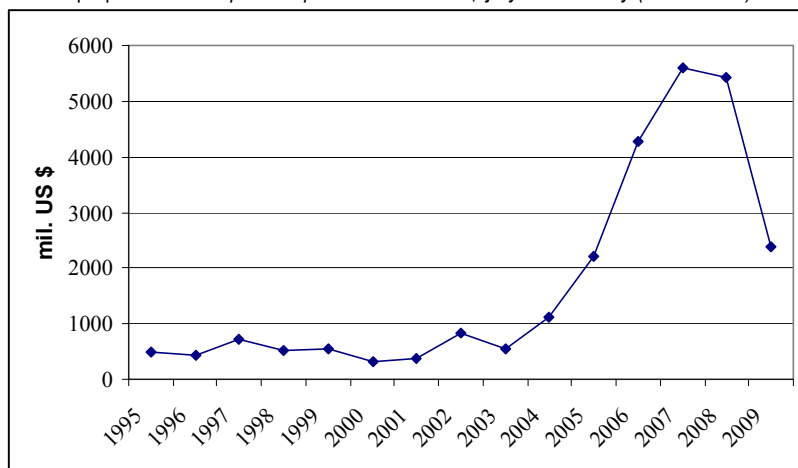
²⁹ Пакистан има десетак великих етничких група и међу многим влада нетрпељивост.

³⁰ То је само број регистрованих избеглица, док је стварни број много већи.

³¹ PAKISTAN ECONOMIC SURVEY 2009-10, Economic and Social Indicators, www.finance.gov.pk/survey/chapter_10/Economic_Indicators.pdf

Према подацима пакистанског министарства финансија, раст БДП у 2008. години опао је са 6,8 на 3,7, колико је износио 2007, да би 2009. године опао на 1,2 одсто. Најоштрији пад укупних инвестиција такође је забележен у том периоду. На графикону 4 види се да је раст инвестиција, који је 2004, 2005. и 2006. године износио скоро 100%, у 2007. години сведен на око 25%, да је 2008. био негативан и да је 2009. године дошло до суноврата од – 40%.³²

Графикон 4 – Стране директне инвестиције у Пакистану (1995–2010)

UNCTADstat³³

Пакистански спољни дуг је са 46,2 милијарде долара у 2007/08. повећан на 52,8 милијарди у 2008/09. години. Према наведеним подацима пакистанске владе, извоз је до 2008. године остваривао раст од 16 до 18% који се у 2009. претворио у негативан раст од – 6,4%. Увоз је у 2009. години пао за чак –10,3%, иако је у претходним годинама имао раст од 30%. Тако екстремно смањење увоза указује на недостатак средстава у земљи.

Од 2007. године безбедносне и хуманитарне операције коштале су Пакистан око четири милијарде долара, што чини 2,4% БДП. Пакистанска влада је потрошила и око 600 милиона долара за помоћ за три милиона људи који су расељени због тероризма или антитерористичких акција. Председник Пакистана Асиф Али Зардари указивао је више пута на економске и социјалне проблеме које Пакистан има због борбе против тероризма. Позвао је међународну заједницу да пружи пакистанском народу „обећану“ економску помоћ у значајнијој количини од дотадашње и, посебно, да уложи у развој енергетике. Сједињене Америчке Државе су дале Пакистану солидну новчану помоћ, али према неким рачуницама, с обзиром на број становника у тој земљи (око 170 милиона), сва та средства износе само долар по становнику. Такође, председник је позвао западне партнере да помогну Пакистану тако што ће омогућити пакистанској роби приступ на тржишта Европе и Сједињених Држава.

³² UNCTAD, unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89

³³ Исто.

Бангладеш

Бангладеш је једна од сиромашнијих земаља у развоју. Према подацима ММФ-а, БДП по становнику износи око 1.400 долара годишње, па је та земља била на 153. месту у свету у 2009. години.³⁴ Политички и економски развој Бангладеша отежан је због корупције, радикализма и насилних политичких сукоба. Ривалство између лидера две највеће политичке странке често доводи до демонстрација, штрајкова и политички мотивисаног насиља. Сиромаштво, корупција и недостатак добре управе доприносе радикализацији друштва и регрутовању исламских радикала, што погодује успону тероризма, па се тешко може утврдити да ли је у тој земљи тероризам узрок или последица сиромаштва.

Већину становника Бангладеша чине муслимани. Држава даје снажну подршку исламу: признат је као државна религија уставним амандманима из 1988. године. Међутим, то није исламска држава са шеријатом као законским основом, нити је Куран темељ државности и друштва. Осим тога, у Бангладешу нису забрањене друге религије.

Ислам је веома значајан у приватном животу многих становника:³⁵ чак 100% грађана тврди да религија има важну улогу у њиховом свакодневном животу. Међутим, народ Бангладеша је посвећен демократској владавини иако је било неколико покушаја да се успостави аутократска власт. Према спроведеној Галуповој анкети, већина од чак 61% грађана сматра веома важном демократски изабрану владу, а од њих чак 32% сматра да је она од суштинске важности за њихово друштво. Више од 87% грађана Бангладеша има поверења у своју актуелну владу,³⁶ а та влада (формирала је 2008. године Авами лиге) спроводи секуларизацију и забрањује екстремне исламске групе. Према другом истраживању агенције Галуп,³⁷ 67% грађана сматра да верске вође не треба директно да учествују у доношењу устава. Дакле, грађани Бангладеша за сада не испољавају склоност да личну побожност замене са теократском влашћу или верским насиљем.

До стварања терористичких група у Бангладешу дошло је по повратку бангладешких муџахедина из Авганистанског рата.³⁸ Те групе су у земљу донеле политичко насиље, идеју џихада и тактике преузете од терористичких група у иностранству. Тероризам се у Бангладешу споро развијао у годинама које су уследиле, а кулминирао је 2005. године. У августу те године дошло је до серије бомбашких терористичких акција, са 400 или 500 истовремених експлозија (подаци се веома разликују), на 300 локација у Бангладешу. Све бомбе су експлодирале 17. августа у интервалу од пола сата, између 11.30 и 12.00 сати, а у експлозијама је погинуло само двоје људи. Али, генерално, тероризам у Бангладешу и није усмерен на људске жртве. Акције су срачунате на стварање материјалне штете и, пре свега, треба суграђанима и власти да скрену пажњу на политичко-верске циљеве извођача, а то је стварање праве исламске државе с шеријатским правом.

Одговорност за ту акцију преузела је терористичка организација Џаматул Муџахедин Бангладеш, за коју се сматра да је повезана са Ал Каидом, мада то никад није доказано. Она је у реализацији тог терористичког чина имала подршку друге

³⁴ International Monetary Fund, World Economic Outlook Database

³⁵ Gallup, Religion, Secularism Working in Tandem in Bangladesh, www.gallup.com/poll/121937/Religion-Secularism-Working-Tandem-Bangladesh.aspx.

³⁶ Исто.

³⁷ *Islam and Democracy*, Gallup organization, Princeton, NJ, 2006.

³⁸ Naureen Chowdhury Fink, *Assessing the Terrorist Threat in Bangladesh*, International Peace Institute, 2010.

исламске терористичке групе, под називом Харкат ул Џихад ал Ислами, а одмах после те акције Влада Бангладеша је забранила рад обе групе.

Бангладеш је после тога ушао у фазу нагле политичке стабилизације. Разлог за то био је скуп мера које је предузела Влада после наведеног напада. У 2009. години није било ниједне жртве тероризма, а Влада је значајно обуздала чак и субверзивне активности исламских екстремистичких група.

У Бангладешу се може запазити низ позитивних тенденција које доприносе отпорности државе и друштва према тероризму и насилној верској радикализацији. Становништво је развило осећај позитивног национализма и заједништва, вероватно још у току крвавог рата за отцепљење од Пакистана 1971. године, због чега се лако не препушта губитку националног (бенгалског) идентитета и утапању у ислам. У очувању друштва од тероризма важну улогу има и цивилно друштво, са неколико невладиних организација које се баве унапређењем положаја жена, образовања, слободног предузетништва, људских права итд., што има извештан значај за очување толерантног облика ислама као доминантне струје.

Страно присуство, које ни у једној земљи није добродошло, такође је један од чинилаца који доприноси смањењу опасности од тероризма. Иако Бангладеш све мање зависи од иностране помоћи, међународни актери одавно имају кључни значај у земљи углавном због тога што је привреда Бангладеша изузетно сиромашна и не би могла да опстане без стране помоћи. Такође, због тероризма као регионалне претње додатно се наглашава значај међународне и мултилатералне сарадње у Јужној Азији. С друге стране, обим и утицај међународног ангажмана треба ограничити на разумну меру како не би био доведен у питање суверенитет земље. То би могао да буде додатни подстрек тероризму, који се јавља као отпор империјалним амбицијама великих сила.

У случају Бангладеша не може да се утврди директна повезаност између терористичких акција и слабљења економских параметара, изузев наглог пада СДИ после великог напада 2005. године. Током претходних година, важнији параметри економског развоја, раст БДП и прилив страних инвестиција, нису се мењали са развојем тероризма.

Табела 4 – Бруто домаћи производ и стране директне инвестиције Бангладеша

Година	Раст БДП (%)	СДИ (млн. долара)
2000.	5,94	578,6
2001.	5,27	354,5
2002.	4,42	328,3
2003.	5,26	350,2
2004.	6,27	460,4
2005.	5,96	845,3
2006.	6,63	793
2007.	6,43	666
2008.	6,19	1,086
2009.	6,01	716

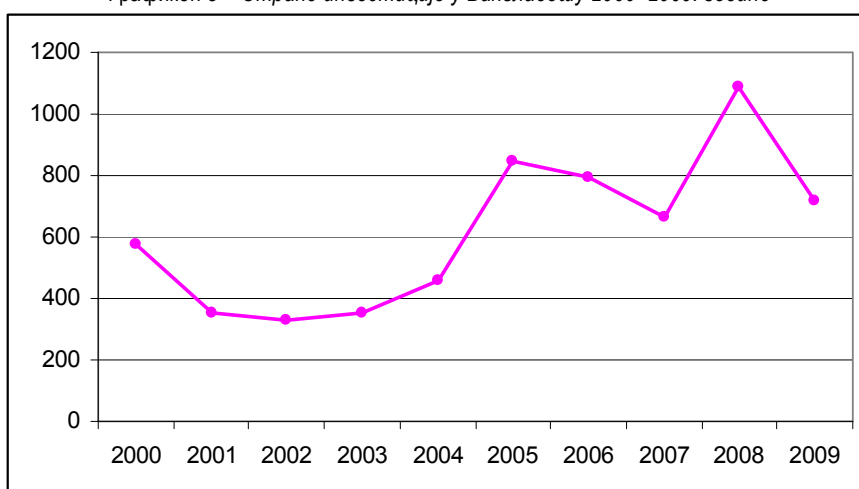
(Извор: UNCTADstat³⁹)

³⁹ Раст БДП, према UNCTAD-у, unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx, подаци о СДИ подаци УН, UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>

На основу података у табели 4, БДП изражен у процентима углавном континуирано расте. Не може се утврдити да ли је то повезано са обрачунавањем са тероризмом, али раст БДП после 2005. године није падао испод шест одсто.

Стране инвестиције у Бангладеш, чија привреда зависи од њих, опале су непомредно после догађаја 2005. године. Међутим, пад од 52 милиона долара није драстичан ако се посматра у односу на претходну годину. С друге стране, то је био озбиљан ударац привреди Бангладеша ако се узме у обзир да су СДИ у претходном периоду убрзано расле. Тако је у 2006. и 2007. години могао да се очекује прилив СДИ од најмање 1.000, односно 1.200 милиона долара, али је износио двоструко мање.

Графикон 5 – Стране инвестиције у Бангладешу 2000–2009. године

(Извор: аутор, према подацима UNCTADstata⁴⁰)

Већи пад СДИ у 2007. години можда је последица и политичке кризе која је почела пред изборе октобра 2006. и ванредног стања уведеног јануара 2007. године. Тада су стране инвестиције опале са 793 на 666 милиона долара. Већ 2008. године оне су поново рапидно расле, са 666 на 1.086 милиона долара, па би се могло закључити да су због нестабилне ситуације у земљи страни инвеститори само привремено били уплашени. Међутим, још већи пад је забележен 2009. године, али тако је било у свим земљама које имају значајан прилив америчког и европског капитала, јер је 2009. година у тим деловима света била обележена светском економском кризом. Дакле, тај пад није везан за тероризам.

Генерално, може се закључити да привреда Бангладеша не трпи толико од тероризма колико од унутрашњих политичких криза и сукоба. Најзначајнији облик економске штете од тероризма јесу материјални трошкови који су настали због уништења бројних објеката до 2005. године. Али, будући да се од тада нису дешавале такве акције, тај фактор се не може окарактерисати као хронични проблем до којег доводи тероризам у Бангладешу.

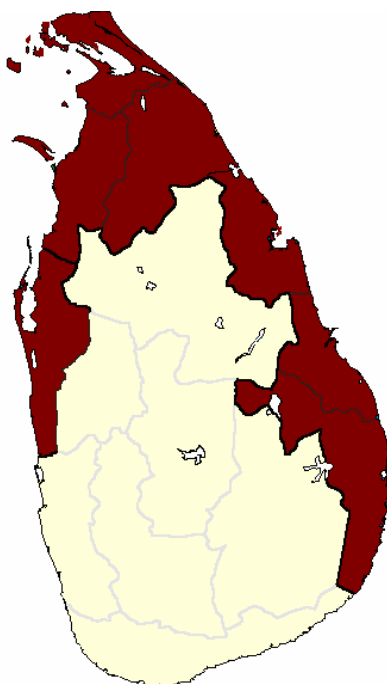
⁴⁰ Исто.

Шри Ланка

Сукоб између Тамилских тигрова и Владе Шри Ланке био је прави грађански рат који је званично трајао од 1983. до 2009. године, мада су активности те терористичке организације почеле још раних 70-их година. Историјски корени тог сукоба потичу још из колонијалног доба, када су Енглези, у 19. веку, окупирали острво и претворили га у колонију Цејлон (садашња Шри Ланка). Тамили, који су ту живели, били су и тада мањина, али су чинили боље образоване слојеве становништва, па су их Енглези често запошљавали у администрацији. Тако су имали разне повластице у односу на остале становнике Цејлона. После стицања независности, 1948. године, те повластице су укинуте, а водећу улогу је преузео већински народ – Синхалези. Индијски Тамили, које су Енглези населили на плантажама чаја, изгубили су грађанска права и одбијени су им захтеви им се призна право гласа какво су имали многобројнији Синхалези.

Права криза је почела 1970. године. Након што је изабрана за премијера, Сиримао Бандаранаике, представник коалиције Слободарске партије Шри Ланке и две левичарске партије, није тражила тамилску подршку да би задржала власт, па тамилски представници у Парламенту нису имали никакав утицај на политику земље.

Мапа 2 – Простори „тамилске државе“

Како објашњава Д. Олапели,⁴¹ односи Синхалеза и Тамила почетком следеће деценије били су веома напети. Године 1981. та напетост је прешла у отворено насиље и број тамилских милитантних организација се у Шри Ланки током година повећавао. Касније су се неке од њих угасиле, док су се друге одрекле милитантног деловања и придружиле демократским струјама у земљи. Једина активна милитантна организација су Ослободилачки тигрови тамилске државе (*The Liberation Tigers of Tamil Eelam* – LTTE), познати као Тамилски тигрови. То је сепаратистички покрет чији је циљ стварање засебне тамилске државе (*еелам*) у северним и источним покрајинама Шри Ланке. Тамилски тигрови контролишу већину подручја у северној покрајини, али су организовали терористичке акције широм државе. На мапи 2 обележене су области које тамилски терористи желе да отцепе од Шри Ланке.

Тамилски тигрови су једина терористичка организација која је имала своју пешадију (*оружани тигрови*), морнарицу (*поморски тигрови*) и авијацију (*ваздушни тигрови*). У извештају од 10. јануара 2008, ФБИ навео је да су Тамилски тигрови једна од најопаснијих и најсмртоноснијих екстремистичких организација у свету и да свет треба да буде забринут због могућности да „инспиришу“ терористичку мрежу широм света. Према извештају К. Фер,⁴² та организација остварује импресивне приходе од дијаспоре: из Швајцарске око 650.000 америчких долара месечно, из Канаде око милион канадских долара и из В. Британије око 385.000 долара. Поред тога, имају и друге изворе прихода, као што је трговина драгуљима и вероватно наркотицима.

Честа мета Тамилских тигрова су политички лидери. До сада је та терористичка група убила чак 47 истакнутих политичких личности.⁴³ Жртве су били министри, посланици, лидери политичких партија, председнички кандидати, па и сам председник (председник Шри Ланке Ранасинге Премадаса убијен је 1. маја 1993. године). Најпознатија жртва тамилских терориста је некадашњи индијски премијер Раџив Ганди, који је убијен 22. маја 1991. године.

Током скоро 30 година сукоба и деловања терористичких група привреда Шри Ланке је имала огромне губитке. Највећи губитак није у материјалној штети, која није била велика као у другим земљама Јужне Азије, већ у губитку страних инвестиција, што је најзначајније утицало на успоравање развоја земље. Иако Шри Ланка има изузетно привлачне могућности за инвестирање (туризам, специфични пољопривредни производи и друго), земљу у којој бесни грађански рат дуже од две деценије мало ко је сматрао сигурним одредиштем за свој капитал. Иако је страних инвестиција било, њихов обим ни изблиза није онолики колики би био без тих сукоба. Централна банка Шри Ланке, на основу бројних параметара, израчунала је износ очекиваних инвестиција у привреду да није било тероризма (табела 5).

⁴¹ Ollapally D., *The Politics of Extremism in South Asia*, Cambridge University Press, 2008. pp 147–149.

⁴² Fair C, књига *Urban Battle Fields of South Asia: Lessons Learned from Sri Lanka, India and Pakistan* припремљена је као извештај за U.S. Army, RAND Corporation, 2005, p. 31.

⁴³ Листа лидера жртава тамилског тероризма дата је на Порталу о јужноазијском тероризму, SATP, www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/database/leaders_assassinated_byLTTE.htm

Табела 5 – Губитак страних директних инвестиција 1982–2006. година

Година	Стране директне инвестиције	Очекиване инвестиције (мил. долара)	Губитак (мил. долара)
1982.	63,6	63,6	–
1983.	37,5	70,1	32,6
1984.	32,6	77,2	44,6
1985.	24,4	85,1	60,7
1986.	28,2	93,1	64,9
1987.	58,2	103,3	45,1
1988.	43,0	113,8	70,8
1989.	18,0	125,4	107,4
1990.	42,0	138,2	96,2
1991.	63,0	152,3	89,3
1992.	121,0	167,8	46,8
1993.	187,0	184,9	–
1994.	158,0	203,7	45,7
1995.	53,0	224,4	171,4
1996.	120,0	247,2	127,2
1997.	430,0	–	–
1998.	193,0	107,1	–
1999.	177,0	330,3	153,3
2000.	176,0	363,3	187,3
2001.	172,0	366,0	194,0
2002.	185,0	420,9	235,9
2003.	201,0	484,0	283,0
2004.	227,0	556,6	329,6
2005.	233,8	613,3	379,5
2006.	451,1	675,4	224,3
Укупно	2.872,4	6.432,4	2.937,0

Cost of the War in Sri Lanka, NPC; Annual Reports, Central Bank of Sri Lanka⁴⁴

Крајњи резултат (до 2006. године) јесте да је Шри Ланка изгубила око три милијарде долара потенцијалних инвестиција.

У тој држави нема екстерних фактора који би могли да се окриве за развој тероризма, као што се за исламски тероризам у осталим државама региона одговорност често пребацује на САД и Авганистански рат, нити је тероризам у Шри Ланку „увезен“ из окружења. Тамилски тигрови потичу са територије државе у којој делују, а своје интересе и посебан идентитет исказују насилним средствима јер им Влада и друштво нису оставиле друге могућности.

⁴⁴ Подаци су објављени на www.kadirgamainstitute.lk/html/pdf/The%20Socio-Economic%20Cost%20of%20Terrorism_Saman%20Kelegama.pdf, приступљено 12. децембра 2010.

Закључак

Поређење искустава земаља Јужне Азије упућује на неке опште закључке који су значајни за свако друштво које је изложено терористичком деловању, али наводи и на посебне, регионалне одговоре на актуелне изазове. Наиме, свака привреда у региону има мање или веће губитке који су последица деловања терористичких група. У свим државама терористи причињавају велику материјалну штету – уништавају инфраструктуру, а због покушаја безбедносних снага да сузбију тероризам из привреде се извлаче знатна финансијска средства. Такође, у свим земљама региона токови страних инвестиција су обрнуто пропорционални интензитету тероризма. Делимично је изузетак Индија, у којој, без обзира на проблеме изазване терористичким деловањем, општи економски параметри, као што су раст БДП и стране инвестиције, константно расту убрзаним темпом. Наравно, инвестиције би биле још веће да нема терористичких акција, али су потенцијални губици прихода више локални: ограничени су на делове територије који су под контролом маоиста.

Терористичке активности и организације, њихови мотиви, средства и методи у земљама Јужне Азије изузетно су разноврсни и њихова поређења ради тражења конструктивног решења била би потпуно бескорисна. Свако поређење би водило ка ублажавању става према некој терористичкој групи као „мање лошој“ од неке друге или до градације на линији „оправдан – неоправдан тероризам“, а то је управо оно што је у многим државама света било узрок његовог распламсавања.

Анализом циљева и деловања терористичких група у Јужној Азији може се доћи једино до закључка о недостатку колективне друштвене визије заједништва као скупа различитости, којима обилује тај регион. Бројне групације у тим земљама покушавају своје специфичне идентитете да искажу насилним средствима зато што им влада и друштво не остављају друге могућности или зато што нису ни покушале да своје циљеве уведу у регуларне институционалне и политичке токове.

Насупрот томе, поређењем разноврсних одговора владајућих структура у региону на тероризам може се доћи до корисних закључака о успешности различитих приступа. Зашто је Пакистан, на пример, једна од земаља са највише тероризма на свету (и највише у региону), а Шри Ланка дом најопасније терористичке организације у свету постаје јасно када се има увид у политичко деловање политичких структура (власт и опозиција) тих држава у протеклих неколико деценија. У Пакистану су наведени као разлози подстицање радикалне исламизације друштва, што је у датом тренутку имало само улогу политичке кампање, и потпуна умешаност у рат на суседној територији у виду организовања кампова за обуку војника (касније терориста), снабдевања оружјем и друго. Ако се томе дода деценијска владавина војних (истовремено исламских) режима, са свим насилним елементима диктатура (организовање милитантних група ради заштите режима, политичка убиства итд.), постаје јасно зашто је Пакистан на ивици друштвеног колапса, без јасних и функционалних обележја државе. На другој страни, нетолеранција, национална искључивост и потпуни недостатак разумевања за интересе великих друштвених групација директни су узроци тероризма Тамилских тигрова.

Насупрот томе, Бангладеш је пример друштва које је, бар за сада, јасно опредељено против тероризма. Влада је, без оклевања, спровела одлучне антитерористичке акције када је први пут дошло до озбиљног угрожавања безбедности и резултати нису из-

остали. Чињенице да је Бангладеш земља са веома ограниченим материјалним и финансијским средствима и да се неминовно осећа присуство терористичких организација у његовом окружењу само увећава значај успеха у сузбијању тероризма.

У Индији је државна сила која је управљена према политичким противницима само подстицала даље насиље, које је затим прерасло у тероризам. Због тога је индијска власт у пат-позицији с маоистичким терористима, без приступа великом делу сопствене територије и са огромним економским губицима који су последица тог конфликта. С друге стране, анализа општих економских параметара указује на позитивне тенденције у виду изузетно брзог привредног раста и, што је још важније за наведени проблем, сталног раста страних инвестиција. Очигледно, постоји велико поверење међународних компанија у Владу Индије, а то поверење је заслужено недвосмисленим опредељењем за пут напретка у свим сегментима друштва, укључујући и јасан негативан став према свим облицима тероризма.

Деловање тероризма на територији одређене државе није проблем који је искључиво наметнут споља. Екстерни узроци настанка и деловања терористичких организација постоје у већини земаља региона и углавном су очигледни, али владајуће структуре и друштво у целини носе подједнако важан терет одговорности. Двоструким стандардима, које имају многе владе, очигледно се неће решити проблем тероризма. Такође, употреба државне силе, директно или подстицањем других терористичких покрета у борби против непријатеља власти, доводи само до ширења и интензивирања насиља. Искуства из земаља Јужне Азије јасно показују да је мета милитантних групација које организују само на почетку „неко други.“ лоша власт, суседна држава, страна влада..., и да се веома брзо последице таквих активности као бумеранг враћају друштву из којег потичу. На примеру Пакистана види се да ни новац стечен на тај начин не води ка економском развоју јер рат увек испостави већи рачун.

Највећи изазов сваке државе суочене с тероризмом на својој територији или у окружењу јесте да препозна сваки терор и политичко насиље као непријатеља сопственог друштва. Да су владе и друштва не само тог региона већ и многих држава финансијера насиља из свих делова света заузели јасан негативан однос према тероризму, не би ни могао да добије садашње размере.

У региону Јужне Азије ни најбоље осмишљене стратегије за сузбијање тероризма неће имати трајне ефекте уколико се те земље не отворе за промене опште друштвене атмосфере. Ипак, мора да постоји стратегија за ублажавање погубних ефеката тероризма на те привреде. Најважније обележје такве стратегије требало би да буде *заједнички приступ* решавању проблема кроз партнерство земаља Јужне Азије. Наиме, само партнерским приступом може да се обезбеди координација активности и повећа интензитет антитерористичких активности.

Важни аспекти заједничке стратегије у борби против тероризма требало би да буду контрола наоружања и трговина дрогом. Сарадња у спречавању наоружавања терориста важан је део стратегије зато што се оружје и терористи скоро неометано крећу преко граница јужноазијских земаља па акција појединачних држава не би имала много смисла. Друго, значајан део стратегије у борби против тероризма јесте усвајање заједничког става и активности везаних за трговину дрогом, која је један од главних извора финансирања терористичких организација. Иако се чини да је једноставна и неопходна, борба против тог облика криминала је проблем за неке

владе у региону. Реч је о томе да неке земље, иако се боре против тероризма, немају или не желе да имају контролу над другим криминалним токовима, док неке сматрају да спречавање трговине наркотицима, као разгранате међународне криминалне активности, превазилази могућности њихове полиције. А будући да се тим огромним сумама новца не може ући у траг, могуће је и да неке владе имају користи од те трговине или да су главни организатори моћнији од државе.

Нажалост, због наглашеног међудржавног ривалства, регионална сарадња по било којем основу не остварује се задовољавајућим темпом и интензитетом. Јужноазијско удружење за регионалну сарадњу (SAARC) спада у најнеефикасније регионалне интеграције. Постоји нада да ће та интеграција јачати са економским успоном Индије, чији изузетан економски раст отвара могућности за успостављање нових регионалних економских веза. Снажна привредна сарадња земаља у региону довела би до повезивања у бројним друштвеним сферама. Регионална интеграција не би омогућила само заједничку борбу против тероризма, већ би се остваривањем заједничких интереса и бољих животних услова допринело и општем смањењу напетости и успостављању регионалне стабилности.

Литература

1. Asian Centre for Human Rights: *The Adivasis of Chhatisgarh, Victims of the Naxalite movement and Salwa Judum campaign*, March 2006.
2. Baruah, S.: *India against itself: Assam and the Politics of Nationality*, New Delhi: Oxford University Press, 1999.
3. Byman, D.: *Deadly Connections: States that Sponsor Terrorism*, Cambridge University Press, 2007.
4. Deepa, Ollapally M.: *The Politics of Extremism in South Asia*, Cambridge University Press, 2008.
5. Деспотовић, Љ., Дробац, М.: *Геополитика и тероризам – у времену глобализације*, „Стилос Арт“, Београд.
6. Еспозито, Џ.: *Исламска претња*, „Просвета“, Београд, 1994.
7. Fair, C.: *Urban Battle Fields of South Asia: Lessons Learned from Sri Lanka, India and Pakistan*, RAND Corporation, 2005.
8. Fink, N., C.: *Assessing the Terrorist Threat in Bangladesh*, International Peace Institute, 2010.
9. Гилмор, В., С.: *Прљави новац – Развој међународних мера за борбу против прања новца и финансирања тероризма*, Министарство финансија Републике Србије, Београд, 2009.
10. Jamal, M.: *Madrasas in South Asia: Teaching Terror?*, Routledge, 2007.
11. Johnson, R.: *A Region in Turmoil: South Asian Conflicts since 1947*, Reaktion Books, 2005.
12. Ikram, S. M.: *Modern Muslim India and the Birth of Pakistan*, Lahore: 1995.
13. Kronstadt, A., K., Bruce V.: *Terrorism in South Asia*, Congressional Research Service, The Library of Congress, 2005.

14. Ollapally, D.: *The Politics of Extremism in South Asia*, Cambridge University Press, 2008.
15. Prakash, V.: *Terrorism in India*, Volume III, Kalpaz Publications, 2009.
16. Ramesh, T., Wiggen, O.: *South Asia in the World: Problem-Solving Perspectives on Security, Sustainable Development, and Good Governance*, United Nations University Press
17. Симеуновић, Д.: *Тероризам – општи део*, Правни факултет у Београду, 2009.
18. Sreedhar: *Taliban and the Afghan Turmoil*, New Delhi: 1997.
19. Wilson, A., J.: *Sri Lankan Tamil Nationalism*, London: Hurst and Company, 2000.
20. Gallup organization: „Islam and Democracy“, *Princeton*, NJ, 2006.
21. Jayathanan, S.: „The Tamil Question“, *South Asian Journal*, No. 3, 2004.
22. Милошевић, В.: „Тероризам – 'црна рупа' XXI века“, у: *Исламска претња и олимпијске игре 2004*, Центар за антитероризам и светски мир, Београд.
23. Петковић, В., М.: „Тероризам – рат у континуитету“, *Војно дело*, вол. 61, бр. 4, стр. 248–275, 2009.
24. Singh, Rana P. B.: „Heritage Contestation and Context of Religion: Political Scenario from Southern Asia“, *Politics and Religion*, no1/2008, vol. II.
25. Ранковић, М.: „Савремени/глобални тероризам: социолошки приступ“, *Социологија*, Vol. XLVI(2004), N° 4.
26. Ali, S., H.: „Pakistani Madras and Rural Underdevelopment“, у Jamal Malik, *Madrasas in South Asia: Teaching Terror?*, Routledge, 2007, стр. 85–101.
27. Симеуновић, Д.: „Проблем дефинисања савременог тероризма“, *Српска политичка мисао*, бр. 30–4, 2005, vol 15, Београд, 2005, стр. I–XII.
28. Singht, A., K.: „India: Maoists Targeting Economy“, *South Asia Intelligence Review*, June 2010.
29. Sultana, A.: „Taliban or Terrorist? Some Reflections on Taliban's Ideology“, *Politikologija religije*, бр.1/2009. god. III.
30. Тара, М.: „Evolution of Maoism in Nepal: Understanding Maoist Insurgency from Wider Perspective“, *Panorama*, Global online publication 2005.
31. Трифковић, С.: „Рат против терора: концепт, пракса и слабости“, *Српска политичка мисао*, бр 3–4, 2005, vol 15, Београд, 2005, стр. 9–18.
32. Upreti, B., R.: „Nepal: A Tragedy of Triple Conflict“, *South Asian Journal*, No. 7. 2005.
33. Burton, F., and West, B.: *A Closer Look at India's Naxalite Threat*, STRATFOR, www.stratfor.com/weekly/20100707_closer_look_indias_naxalite_threat#ixzz0wgC628Q7
34. Cost of the War in Sri Lanka, NPC; *Annual Reports*, Central Bank of Sri Lanka
35. Документи индијских маоиста: *Constitution of the CPI(Maoist)*, India-Pakistan Joint Statement, May 2008, *Strategy & Tactics of the Indian Revolution*, Central Committee of the CPI(Maoist), Sept. 21, 2004., *Party Programme by the Central Committee of the CPI(Maoist)*, Sept. 21, 2004 на сајту www.bannedthought.net/India/CPI-Maoist-Docs/index.htm
36. IMF, *World Economic Outlook* 2009. www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/01/index.htm
37. International center for Ethnic Studies, *Cost of the War in Sri Lanka*, www.ices.lk/sl_database/ethnic_conflict/cost_of_war.shtml

38. Maitra dr Anjana, Mishra prof. R. N. *The Maoist Menace: Terrorism in India*, Boloji, www.boloji.com/analysis2/0304.htm
39. Masud Kazi Anwarul, *South Asian Stake in Emerging Global Construct*, Paper no. 3959, July-2010, www.southasiaanalysis.org/papers40/paper3959
40. Ministarstvo unutrašnjih poslova Indije, Godišnji izveštaj 2009–2010, [www.mha.nic.in/pdfs/AR\(E\)0910.pdf](http://www.mha.nic.in/pdfs/AR(E)0910.pdf)
41. PAKISTAN ECONOMIC SURVEY 2009–10, Economic and Social Indicators, www.finance.gov.pk/survey/chapter10/Economic_Indicators.pdf
42. SATP, Листа лидера – жртава тамилског тероризма, www.satp.org/satporgtp/countries/shrilanka/database/leaders_assassinated_byLTTE.htm
43. Singht, Ait Kumar, India: Maoists Targeting Economy, South Asia Intelligence Review, SATP, June 2010, www.eurasiareview.com/201006284011/india-maoists-targeting-economy-south-asia-intelligence-review.html
44. The Prevention Of Terrorism Act, India, Act No. 15, 2002, на www.satp.org/satporgtp/countries/india/document/actandordinances/POTA.htm
45. Уједињене нације – социјални индикатори, unstats.un.org/unsd/demographic/products/socind/illiteracy.htm
46. UNCTAD, *World Investment Report 2010*, www.unctad.org/templates/webflyer.asp?docid=13423&intltemID=2068&lang=1
47. UNCTAD, unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89
48. UNODC, *World Drug Report 2010*
49. South Asia Terrorism Portal, <http://www.satp.org/>,
50. South Asia Analysis Group <http://www.southasiaanalysis.org/>
51. Terrorism Research Center Inc. (2001.) www.terrorism.com/index.shtml